

САВЧЕНКО Р. С.,аспірант кафедри конституційного,
адміністративного та фінансового права
(Академія праці, соціальних відносин
і туризму)**ЧАСОВА Т. О.,**кандидат юридичних наук,
адвокат

УДК 343.13

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2024.2.37>**ПРОЦЕДУРНИЙ МЕХАНІЗМ ПРОВЕДЕННЯ МІЖНАРОДНОГО РОЗШУКУ
ЯК ЕЛЕМЕНТ СПЕЦІАЛЬНОГО ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ**

У науковій статті здійснений правовий аналіз процедури міжнародного розшуку, як елементу спеціального досудового розслідування. Дослідженню питання міжнародного розшуку приділялась увага багатьох науковців, зокрема: Хахуцяк О., Верещак О., Погорецьким М., Старенький О., Ахтирська Н., Лящук О. та інші., проте залишається ряд невирішених проблем процедурного механізму проведення міжнародного розшуку, як елементу спеціального досудового розслідування.

Законодавцю необхідно внести в КПК главу, що буде містити визначення поняття «міжнародний розшук», регламентувати підстави для визнання факту того, що особа перебуває у міжнародному розшуку та чітко розуміння який момент вважати моментом оголошення у міжнародний розшук. Зазначені прогалини породжують низку проблем для правозастосування та створюють неоднорідну судову практику. Процедура міжнародного розшуку осіб, які вчинили кримінальне правопорушення є досить складною та багатоаспектною, адже залучаються правоохоронні органи та організації двох або більше держав, тому необхідний налагоджений механізм співпраці та законодавче регулювання, що не сприятиме перешкодженню спеціального кримінального провадження.

Пропонуємо доповнити КПК України статтею 297-6 «Міжнародний розшук підозрюваних, обвинувачених злочинців» у наступній редакції: 1. Міжнародний розшук підозрюваних, обвинувачених, злочинців – це один із напрямів співробітництва держав у боротьбі з кримінальною злочинністю, що діє на тій самій правовій базі та за участю тих самих суб'єктів, наділених відповідною компетенцією у питаннях міжнародного розшуку. 2. Суб'єктами міжнародного розшуку виступають держави та їх органи, що наділені такою компетенцією та здійснюють усі необхідні практичні дії, згідно з нормами конкретних міжнародних договорів. 3. Органом, що здійснює повноваження щодо оголошення особи в міжнародний розшук є Генеральний секретаріат Інтерполу. 4. Моментом оголошення особи в міжнародний розшук слід вважати прийняття Генеральним секретаріатом Інтерполу рішення, що відображається в інформаційній базі Інтерполу. 5. Процедура міжнародного розшуку розпочинається з направлення відповідного повідомлення до Інтерполу усіх країн-учасниць.

Ключові слова: Інтерпол, момент оголошення особи в міжнародний розшук, кримінальне провадження, спеціальне розслідування.

Savchenko R. S., Chasova T. O. Procedural mechanism for conduct of international search as an element of a special pre-trial investigation

The scientific article provides a legal analysis of the international search procedure as an element of a special pre-trial investigation. The study of the issue of international search has received the attention of many scientists, in particular: Khahutsyak O., Vereshchak O., Pohoretskyi M., Starenkyi O., Akhtyrskaya N., Lyashchuk O. and others. However, there remain a number of unresolved problems of the procedural mechanism of international search, such as element of a special pre-trial investigation.

The legislator needs to add a chapter to the Criminal Procedure Code that will contain the definition of the concept of "international wanted", to regulate the grounds for recognizing the fact that a person is on international wanted list and to clearly understand what moment is considered the moment of declaring an international wanted person. These gaps create a number of problems for law enforcement and create ambiguous judicial practice. The procedure of international search for persons who have committed a criminal offense is quite complex and multifaceted, because law enforcement agencies and organizations of two or more states are involved, therefore an established mechanism of cooperation and legislative regulation is necessary, which will not contribute to the obstruction of special criminal proceedings.

We propose to supplement the Criminal Code of Ukraine with Article 297-6 "International search for suspects, accused criminals" in the following wording: 1. International search for suspects, accused, criminals is one of the directions of cooperation between states in the fight against criminal crime, which operates on the same legal basis and with the participation of the same subjects endowed with the appropriate competence in matters of international search. 2. The subjects of the international search are the states and their bodies, which are endowed with such competence and carry out all the necessary practical actions, in accordance with the norms of specific international treaties. 3. The General Secretariat of Interpol is the authority exercising authority to declare a person on international wanted list. 4. The moment of declaring a person as an international wanted person should be considered the adoption of a decision by the General Secretariat of Interpol, which is reflected in the information base of Interpol. 5. The international search procedure begins with the sending of a corresponding notification to Interpol of all participating countries.

Key words: *international search, Interpol, the moment of declaring a person on international wanted list, criminal proceedings, special pre-trial investigation.*

Вступ. Процедура міжнародного розшуку осіб, які вчинили кримінальне правопорушення є досить складною та багатоаспектною, адже залучаються правоохоронні органи та організації двох або більше держав, тому необхідний налагоджений механізм співпраці та законодавче регулювання, що не сприятиме перешкодженню кримінального провадження. Одним із пріоритетних завдань кримінального судочинства є забезпечення правових механізмів, які обумовлюють реалізацію принципу невідворотності відповідальності за вчинений злочин. Вагомою складовою реалізації зазначеного принципу є функціонування інституту спеціального досудового розслідування.

Постановка завдання. Правовий аналіз процедури міжнародного розшуку як елементу спеціального досудового розслідування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню питання міжнародного розшуку приділялась увага багатьох науковців, зокрема: Хахуцяк О., Верещак О., Погорецьким М., Старенький О., Ахтирська Н., Ляшук О. та інші, проте залишається ряд невирішених проблем процедурного механізму проведення міжнародного розшуку, як елементу спеціального досудового розслідування.

Результати дослідження. Відповідно до Кримінально-процесуального кодексу України (далі – КПК), спеціальне досудове розслідування здійснюється на підставі ухвали слідчого судді стосовно підозрюваного, крім неповнолітнього, який переховується від органів слідства та суду з метою ухилення від кримінальної відповідальності та оголошений у міждержавний та/або міжнародний розшук. Крім цього, ч. 6. ст. 193 КПК передбачає процедуру заочного обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою [1].

На думку Шевчишена А., спеціальне досудове розслідування – це екстраординарний порядок здійснення досудового розслідування, який застосовується у передбачених кримінальним процесуальним законом випадках ухилення підозрюваного від кримінальної відповідальності шляхом переховування від органів слідства та суду, спрямований на забезпечення доказування на стадії досудового розслідування у кримінальному провадженні з урахуванням стандартів справедливого правосуддя [2, с. 132].

Більшість науковців у своїх дослідженнях дійшли висновку, що законодавцю необхідно внести в КПК України главу, що буде містити визначення поняття «міжнародний розшук», регламентувати підстави для визнання факту того, що особа перебуває у міжнародному розшуку та чітко розуміння який момент вважати моментом оголошення у міжнародний розшук. Зазначені прогалини породжують низку проблем для правозастосування та створюють неоднозначну судову практику.

Хохуцяк О., Верещак О. пропонують наступне визначення: міжнародний розшук – це комплекс оперативно-розшукових, інформаційних та інших заходів між правоохоронними органами України та Міжнародною організацією кримінальної поліції – Інтерполом, що здійснюється з метою використання інформаційної системи Інтерполу для реалізації процесуальних форм міжнародного співробітництва [3, с. 303].

Погорецький М. та Старенький О. визначають міжнародний розшук – як регламентований нормами національного та міжнародного законодавства комплекс оперативно-розшукових, інформаційно-довідкових, адміністративно-перевірочних заходів, слідчих (розшукових) дій й негласних слідчих (розшукових) дій та інших процесуальних дій, що здійснюються на території держав-членів Інтерполу з метою встановлення місця знаходження оголошених у розшук осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді та суду й ухиляються від відбування кримінального покарання [4, с. 86].

На думку Ахтирської Н., для належного застосування норми про обрання запобіжного заходу у виді взяття під варту за відсутності особи необхідно внести зміни до КПК, передбачивши, що підставою для цього є внесення постанови про оголошення розшуку до ЄРДР [5, с. 180].

Лящук О. зазначає, що метою оголошення особи в міжнародний розшук є: 1) початок щодо особи спеціального досудового розслідування (*in absentia*); 2) заочне обрання щодо особи запобіжного заходу для подальшого звернення до Інтерполу; 3) встановлення Інтерполом місцезнаходження особи; 4) затримання і екстрадиція особи [6, с. 301].

В статті 297-1 КПК, передбачено, що підставами для здійснення спеціального досудового розслідування чи спеціального судового провадження є оголошення підозрюваного в міжнародний розшук та ухилення від явки на виклик слідчого, прокурора, слідчого судді чи суду (за умови його належного повідомлення про такий виклик) та перебування на території держави-агресора або на тимчасово окупованих територіях України [1].

Отже, для застосування спеціального досудового розслідування необхідне підтвердження, що підозрюваного оголошено у міжнародний розшук.

У Резолюції 75 (11) від 19 січня 1973 року сформульовані мінімальні правила, які рекомендуються державам-членам до застосування в питаннях здійснення судового провадження за відсутності обвинуваченого, а саме:

– справа жодної особи не може бути розглянута, якщо особа впродовж часу, який дозволяє їй з'явитися до суду й підготувати свій захист, не була повідомлена повістками про дату та місце судового розгляду, якщо тільки не буде встановлено, що вона навмисно прагнула уникнути правосуддя;

– повістки повинні вказувати на наслідки неявки обвинуваченого на судовий розгляд;
– суд повинен відкласти розгляд справи у випадку, якщо встановить, що повістка була вручена обвинуваченому, який не з'явився на розгляд, але є підстави вважати, що у нього виникли перешкоди для забезпечення явки, та особиста присутність обвинуваченого визнається судом обов'язковою;

– справа не повинна розглядатися за відсутності обвинуваченого, якщо є можливість перенести її розгляд на територію іншої держави або звернутися із запитом про видачу;

– у разі розгляду справи за відсутності обвинуваченого, докази повинні збиратися звичайними способами, а сторона захисту повинна мати право втручатися в цей процес;

– судові рішення, ухвалені за відсутності обвинуваченого, має бути доведено до його відома згідно з правилами вручення повісток для явки в суд [7].

У випадках, коли особу, оголошено у міжнародний розшук, під час досудового розслідування затримано та передано органам досудового розслідування України або підозрюваний добровільно з'явився до органу досудового розслідування, то це є підставою для припинення спеціального досудового розслідування і продовження досудового розслідування у загальному порядку (частина 5 статті 297-4 КПК) [1].

Відповідно до «Інструкції про порядок використання правоохоронними органами України інформаційної системи Міжнародної організації кримінальної поліції – Інтерпол» правоохоронні органи України можуть одержати інформацію про місце перебування підозрюваних у вчиненні злочинів, обвинувачених, засуджених, які ухиляються від кримінальної відповідальності чи відбування покарання, з подальшою їх екстрадицією (видачею) [8].

На думку Калінін О., моментом оголошення підозрюваного в міжнародний розшук є дата публікації Інтерполом відповідного повідомлення про оголошення розшуку підозрюваного [9, с. 122].

Погоджуємося з думкою вищезазначеного науковця, та пропонуємо на законодавчому рівні регламентувати, визначити, що момент оголошення підозрюваного в міжнародний розшук – прийняття Генеральним секретаріатом Інтерполу рішення, що відображається в інформаційній базі Інтерполу.

В ухвалі Апеляційної палати ВАКС від 04.02.2020 по справі №991/3010/19 зазначено: «за умови винесення слідчим, прокурором, постанови про оголошення особи у міжнародний розшук, внесення цих даних до Єдиного реєстру досудових розслідувань у кримінальному провадженні та належним зверненням із запитом до НЦБ задля отримання співробітництва з Генеральним секретаріатом Інтерполу та правоохоронними органами зарубіжних держав щодо міжнародного розшуку підозрюваного, який не було повернуто у передбаченому порядку, особа може вважатися оголошеною у міжнародний розшук» [10].

Висновки. Законодавцю необхідно внести в КПК главу, що буде містити визначення поняття «міжнародний розшук», регламентувати підстави для визнання факту того, що особа перебуває у міжнародному розшуку та чітко розуміння який момент вважати моментом оголошення у міжнародний розшук. Зазначені прогалини породжують низку проблем для правозастосування та створюють неоднозначну судову практику. Пропонуємо доповнити КПК статтею 297-6 «Міжнародний розшук підозрюваних, обвинувачених злочинців» у наступній редакції: 1. Міжнародний розшук підозрюваних, обвинувачених, злочинців – це один із напрямів співробітництва держав у боротьбі з кримінальною злочинністю, що діє на тій самій правовій базі та за участю тих самих суб'єктів, наділених відповідною компетенцією у питаннях міжнародного розшуку. 2. Суб'єктами міжнародного розшуку виступають держави та їх органи, що наділені такою компетенцією та здійснюють усі необхідні практичні дії, згідно з нормами конкретних міжнародних договорів. 3. Органом, що здійснює повноваження щодо оголошення особи в міжнародний розшук є Генеральний секретаріат Інтерполу. 4. Моментом оголошення особи в міжнародний розшук слід вважати прийняття Генеральним секретаріатом Інтерполу рішення, що відображається в інформаційній базі Інтерполу. 5. Процедура міжнародного розшуку розпочинається з направлення відповідного повідомлення до Інтерполу усіх країн-учасниць.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : від 13.04.2012 р. № 4651-VI : станом на 10 верес. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
2. Шевчишин А. Поняття спеціального досудового розслідування (in absentia)... та його функціональне призначення у кримінальних провадженнях щодо корупційних злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг. *Вісник кримінального судочинства*. 2017. № 2. С. 125–134.
3. Хахуцяк О., Верещак О. Проблеми оголошення особи у міжнародний розшук в контексті здійснення спеціального досудового розслідування (in absentia). *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 1. С. 300–303.
4. Погорецький М., Старенький О. Оголошення особи в міжнародний розшук: проблемні питання. *Вісник кримінального судочинства*. 2018. № 4. С. 71–88.
5. Ахтирська Н. Актуальні питання міжнародного розшуку у світлі судової практики. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2019. № 54. С. 175–180.
6. Лящук О. Міжнародний розшук як одна із форм міжнародного співробітництва держав. *Право і суспільство*. 2014. № 4. С. 282–287.
7. Резолюція 75 (11): Рада Європи, міжнародний документ від 19 січня 1973 року. *Парламентська асамблея Ради Європи*. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/mpz2/organizations.mro_info?o_id=64
8. Про затвердження Інструкції про порядок використання правоохоронними органами України інформаційної системи Міжнародної організації кримінальної поліції – Інтерпол : Наказ Міністерства внутрішніх справ України, Офісу Генерального прокурора, Національного антикорупційного бюро України, Служба безпеки України, Державного бюро розслідувань, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України від 17 серпня 2020 р. № 613/380/93/228/414/510/2801/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0849-20#Text>
9. Калінніков О. Міжнародний та міждержавний розшук як обов'язкова умова здійснення спеціального досудового розслідування (in absentia). *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2020. № 3. С. 115–127.
10. Ухвала від 04.02.2020 № 991/3010/19 Вищий антикорупційний суд. Апеляційна палата. URL: https://verdictum.ligazakon.net/document/87452255?utm_source=jurliga.ligazakon.ua&utm_medium=news&utm_content=jl03

